

pro homine huius temporis. Quia, dum pro marxismo atheo homo est dominus et finis huius mundi cum valore sociali relativo durante sua vita et cum plena disparitione post mortem, pro christianismo autem, homo est etiam dominus et finis huius mundi, sed hoc sensu, ut possit eo recte uti ut via ad participationem, per gratiam Dei, vitae divinae in aeternum.

4. In fine, in schemate hoc, ubi agitur de praesentia et missione Ecclesiae in mundo huius temporis, non possumus silentio praeterire omnes illos heroicis martyres et confessores fidei, qui hodie, ore Ecclesiae silentii, tam eloquenter proclamant in toto universo caritatem, iustitiam ...⁸, salutiferum servitium Ecclesiae Christi, quae in corpore crucifixo sed spiritu invicto omnium horum martyrum et confessorum mirabili modo servit Deo et hominibus per irrefragabile testimonium eorum de veritate et caritate Salvatoris.

Simul cum iusta exaltatione omnium horum martyrum et confessorum fidei, schema hoc deberet, in conclusione sua, ad finem, clare condemnare omnes actus cuiuscumque persecutionis inter homines in nomine libertatis conscientiae, dignitatis, et culturae humanae in unoquoque homine; quae condemnatio maximum esset servitium huius Concilii pro Deo, Ecclesia et hominibus huius temporis. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ placet in genere. ² eorum. ³ eorum.
⁴ deest. ⁵ ex. ⁶ est. ⁷ (Lc. 12, 31). ⁸ et.

12

EXC.MUS P. D. CAROLUS WOJTYLA

Archiepiscopus Cracoviensis

1. Loquendo de principiis generalibus schematis *de Ecclesia in mundo huius temporis*, in primis nomine episcoporum Poloniae adhaesionem exprimere volo iis, quae iam adhuc dicta sunt de speciali huius schematis momento et de necessitate eiusdem elaborandi a Concilio. Liceat mihi dicere, quod absentia talis schematis *magno esset detrimento*¹ tam Ecclesiae quam mundi. Mundus enim una ex parte vult Ecclesiam sibi praesentem, alia autem ex parte desiderat eius absentiam in rebus, quas sibi tantum proprias existimat, immo omnibus in rebus. Pro una et altera parte schema XIII videtur omnino necessarium, forsitan adhuc magis pro altera: pro ea scil., quae Ecclesiam magis absen-

tem quam praesentem existimat et postulat. Pro hac parte schema XIII testimonium Ecclesiae in mundo praesentis constituat.

Oportet bene considerare, quod titulus « Ecclesia in mundo huius temporis » sensum analogicum prae se fert. Etsi enim verum sit dicere « mundum » in quo existit Ecclesia esse unum, nihilominus — respectu habito condicionum vitae humanae — non est unus, sed plures « mundi », in quibus Ecclesia contemporanea vivit et operatur, quibus etiam in schemate XIII vult adloqui. Haec pluralitas « mundorum » in unico mundo non satis exprimitur nec sentitur in schemate. Et forsitan plures adhuc sunt « mundi », qui sese in textu praeiacenti non vident, quam illi, qui sese vident in ipso.

2. Audivimus iam schema funditus elaborari et transformari debere. Hoc pertinet ad ipsam fundamentalem conceptionem eius. In textu enim praeiacenti Ecclesia tantum docet mundum, ex thesauro hauriens veritatis, quam possidet, repetendo simul pluries suam erga homines caritatem. Docendo tamen eo ipso sese ponit supra mundum et postulat ipsum sibi oboedientiam praestare. In schemate XIII tamen oportet tali modo loqui, ut mundus videat nos ipsum docere non tantum modo auctoritativo, sed etiam simul cum ipso inquirere veram et aequam solutionem difficilium problematum vitae humanae. Non est quaestio, quod veritas nobis iam bene sit nota, sed *quomodo* illam mundus inveniat sibi que propriam faciat. Quicumque magister expertus professionis suae bene scit, quod docere possit etiam methodo sic dicta « heuristica », permittendo discipulo veritatem quasi ex suis invenire.

Haec methodus docendi valde convenit schemati nostro. Methodus talis excludit una ex parte omnia, quae mentalitatem — ut ita dicam — « ecclesiasticam » ostendunt. Qualia sunt, v. g., lamentationes super miserrimum mundi statum (pag. 5, 6, 10, 22), nimis faciles « appropriationes » cuiuslibet boni in mundo existentis pro Ecclesia (pag. 5, 6, *et aliae*²), ostensiones omnino verbales benevolae erga mundum habitudinis. Haec omnia quasi « a priori » obstaculum ponunt dialogo cum mundo; tunc remanet soliloquium. Caveamus autem, ne schema nostrum soliloquium fiat!

Altera ex parte methodus docendi, quam dicimus « heuristicam », postulat, ut mens eorum quibus adloquimur ducatur vi argumentorum. Agitur de argumentis omnino claris et simplicibus, quibus sana ratio faciliter assentit. Argumenta in quaestionibus moralibus sumantur ex lege naturae. Numquam autem loco argumentorum adhibeatur moralisatio vel exhortatio, quod etiam in textu praeiacenti pluries fit. Argumentatio in genere debet esse rationalis, quia loquimur etiam cum non-

credentibus. Potest esse tamen theologica, omnes enim bene sciunt Ecclesiam esse, quae in schemate loquitur.

3. Schema XIII non est tantum pro mundo extra Ecclesiam, sed est etiam pro Ecclesia in mundo — vel potius, in istis diversis « mundis », prout iam diximus. Oportet, ut in schemate hoc Ecclesia non solum mundum adloquatur, sed ut sese praesentem in hoc mundo ostendat. Inde modus praesentationis, qui est aliquid omnino differens ac modus contemplationis propriae naturae in schemate *de Ecclesia*. In schemate XIII Ecclesia debet sese mundo praesentare. Et ab hac praesentatione forsitan est incipiendum — praesentatio, i. e. quasi informatio de sua existentia, immo de ipso fundamento *eius in mundo*,³ postea de finibus, quibus servit — praesertim in mundo hodierno, de mediis ad hoc necessariis. Modus praesentationis simul cum modo « heuristico » transmittendi propriam doctrinam videtur esse maxime conveniens schemati XIII. Hoc modo attingitur homo hodiernus. Oportet autem, ut *ipse* attingatur. Loquendo « mundus », hominem semper in mente habeamus — hominem, qui vivit in diversis « mundis », sub diversis systematibus oeconomicis, socialibus, politicis. Eius res in hoc schemate agitur.

Quia — uti dixi — schema profunda transformatione indiget, liceat mihi delineamenta quaedam talis transmutationis in scriptis tradere simul cum hoc voto orali. Dixi. Gratias.

In textu scripto tradito: ¹ magnum esset detrimentum. ² 21-22, 25 linn. 35-41. ³ huius in mundo existentiae.

Schema additum:

DE ECCLESIA IN MUNDO HODIERNO

Cap. I. *De fundamento praesentiae Ecclesiae in mundo.*

1. *Ex voluntate Dei Ecclesia in mundo praesens adest.* Ex voluntate divina Ecclesia in mundo a Deo creato existit. A Iesu Christo condita, constituit eius Corpus mysticum, quo mysterium Incarnationis in omnia saecula continuatur. Filius Dei caro factus est¹ et verus homo fuit, unus ex nostri generis membris ac simul novus Adam, caput familiae humanae redemptae. Sub Spiritus Sancti influxu Ecclesia omnes homines tamquam filios Dei adoptivos in unitatem mystici Corporis Christi coadunare annititur, « donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi ».² Ecclesia, ut hoc opus continuo perficere queat, in mundo manere et eius sortem terrenam participare debet. Orbem enim terrarum Deus Creator ad indigentias existentiae humanae singulari providentia adaptavit atque habitaculum hominis,³ ad imaginem et similitudinem suam creati,⁴ effecit.

2. *Ecclesia ex hominibus componitur.* Homo perfectissimum intra visibilis

mundi creaturas ens est, quod ipse Creator cum beneplacito et amore contemplatur, sicut dicitur « viditque Deus cuncta quae fecerat: et erant valde bona ».⁵ Singularis autem de hominis dignitate persuasio ex fide oritur in mysterium Incarnationis et Redemptionis, quod Ecclesia ab orto suo proficitur et praedicat. Dei similitudo communicata est naturae humanae, praesertim autem immortalis animae ratione spiritualitatis eius et virtutis, quarum gratia homo « paulo minus ab Angelis » minutus est.⁶ Corpus eius quoque, etsi quoad structuram suam aliis animantibus terrenis simile est, attamen cum anima in substantiali entis unitate coniunctum, in humanae personae dignitate plene participat. Corpore mediante homo in vicino cum mundo visibili et materiali contactu remanet, ac simul ratione spiritualitatis suae animae potentiis ornatae aptus est, ut illo dominetur,⁷ atque ut eius faciem secundum suam cogitationem propria ingeniositate et laboriosa opera formet. Ex hominibus, qui in mundo vivunt et agunt, componitur Ecclesia Dei; homo in suis relationibus ad mundum et eius Creatorem remanens in Ecclesiam intrat, ut in ea et per eam reali relatione ad Deum Salvatorem referatur.

3. *Ius hominis ad religionem.* Unusquisque homo sublime officium habet ad cultum Deo exhibendum ac simul strictum correlativum ius ei competit; ius ergo habet ad religionem profitendam.⁸ Deum colere intellectui humano convenit, ratione enim homo ex rebus creatis, quas videt,⁹ Deum cognoscit; dignitati quoque humanae hoc quam maxime convenit. Ut debitus et plenus efformetur conceptus iuris hominis ad vitam religiosam in Ecclesia ducendam, ad hoc animadvertendum est, quod relatio hominis ad Deum penitus personalis et intrinseca atque simul extrinseca et socialis est. Integer enim homo ad Deum tamquam suum Creatorem et Patrem, Redemptorem et Sanctificatorem refertur. Haec hominis ad Deum relatio stricta iungitur cum necessitate morali, ut possessa veritas religiosa profiteatur i. e. erga alios exprimatur et quidem non solum erga fideles eiusdem religionis, sed etiam erga extraneos. Ius ad religionem profitendam fundat ius ad religionem cognoscendam, denique ad religionem docendam. Cum autem fides profiteatur etiam opere, praesertim variis generibus actionis caritativae, itaque plenum ius ad vitam religiosam evocat ius ad compositam actionem religiosam et socialem.

Ecclesiae in mundo existentia cum his fundamentalibus iuribus uniuscuiusque personae humanae quam intime nectitur. Iura haec violantur, quotiescumque homo possibilitate religionem verbo et opere profitendi privatur vel Ecclesia ipsa persecutione afficitur. Etenim hominibus ius ad sese uniendum et consociandum competit,¹⁰ ut communi studio ad bonos fines assequendos contendat. Ecclesia tamquam Corpus Christi mysticum ex voluntate Dei in mundo existit. Nihilominus in humani quoque ordinis principiis existentia eius et actio fundatur.

4. *Apostolatus.* Ecclesia missionem a Deo mandatam et Apostolis a Christo traditam explet in mundo.¹¹ Haec est missio veritatem revelatam praedicandi. Actio Ecclesiae occurrit hic illi personae humanae iuri, quod profundissimis annumerandum est iuribus, nempe iuri ad veritatem cognoscendam. Ius hoc deinde ad transmissionem veritatis cognitae sive verbo sive scripto sive alio modo habilitat. Ecclesia his iuribus utitur a primo momento simulac Spiritus Sanctus missus ei fuit. Nempe Apostoli, tamquam oculati testes Christi a mortuis resurrecti, veritatem ab eo cum multis credibilitatis motivis revelatam praedicant, atque eo modo confessores Christi et membra Ecclesiae congregant. Societas religiosa ius habet praedicandi hominibus extraneis, ut veritatibus religiosis cognitae sese ad eam aggregent. Apostolatus ab Ecclesia per magisterium, exemplum et actionem

caritativam exercitus, nullius hominis libertatem opinionis violat, sed tantum occasionem praebet, ut veritates et principia praedicata scrutari possint atque homo libere se convertere queat.

5. *Libertas conscientiae.* Homo ad imaginem et similitudinem Dei creatus libero arbitrio praeditus est, ex quo libertas fluit actionis praeeunte cognitione. Adhaesio ad Ecclesiam personae actus liber est, qui agnoscitur ex parte aliorum, praesertim autem ex parte auctoritatis publicae. Confessores Christi ad Deum in Ecclesia et per Ecclesiam colendum se in conscientia stricte obligatos sentiunt. Apostoli autem eorumque Successores atque omnes qui cum eis in labore apostolico Ecclesiae cooperantur, sive ad statum sacerdotalem et religiosum pertinentes, sive laici, hanc actionem pro officio conscientiae habent secundum verbum S. Pauli « vae enim mihi est, si non evangelizavero ».¹²

Eo modo praesentia Ecclesiae in mundo et eius activitas inter homines nititur voluntate divina, gratia Iesu Christi atque dictamine conscientiarum omnium eius confessorum.

NOTAE

¹ *Io.* 1, 14.

² *Eph.* 4, 13.

³ *Gn.* 1, 28.

⁴ *Gn.* 1, 27; *Sap.* 2, 23.

⁵ *Gn.* 1, 31.

⁶ *Hebr.* 2, 7.

⁷ *Gn.* 1, 27-28.

⁸ IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Pacem in terris*: A.A.S., 55 (1963), pp. 260-261.

⁹ *Rom.* 1, 20.

¹⁰ IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Pacem in terris*: A.A.S., 55 (1963), pp. 262-263.

¹¹ *Mt.* 28, 19.

¹² *1 Cor.* 9, 16.

Cap. II. *Fines Ecclesiae in mundo praesentis.*

6. *Bonum salutis aeternae.* In stricta unione cum Filio Dei incarnato, tamquam eius Corpus mysticum debet Ecclesia laudem omnium creaturarum ad Patrem Aeternum referre. Debet hoc facere mente, voluntate et corde hominum, quibus Iesus Christus gratiam promeruit, et « dedit eis potestatem filios Dei fieri ».¹ Intercedendo autem apud Patrem pro discipulis suis, non rogat, ut tollat eos de mundo, sed ut servet eos a malo.² Quamquam vox « mundus » in Sacra Scriptura peiorativam quoque significationem habet, quando homines demonstrat, qui sub influxu satanae, « principis huius mundi »,³ Deum eiusque salvificum consilium conscie reiciunt, tamen idem mundus prout est Creatoris opus diversi generis bono plenum, secundum consilium divinum factus est campus actionis Ecclesiae impositae. Iesus Christus vult, ut discipuli eius in mundo maneat et in medium mundum introducent⁴ fermentum Evangelii salvificum, quod potens est genus humanum transmutare et ad ultimas Dei destinationes perducere.⁵ A momento Incarnationis Verbi, praesertim autem a gloriosa Resurrectione Iesu Christi, qui est « primogenitus ex mortuis »,⁶ integra temporalis creatura novum acquirit sensum: « nam exspectatio creaturae, revelationem filiorum Dei exspectat ».⁷

In hoc supernaturale consistit bonum salutis, quale Ecclesia desiderat pro omnibus hominibus sine sexus, aetatis, stirpis vel culturae differentia; etenim Deus « omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire ».⁸

Bonum salutis perficitur in aeternitatis, sed inchoatur iam hic in terris, in vita temporali.

7. *Ecclesia⁹ hominibus et mundo ministrat.* Praesentiam suam in mundo Ecclesia concipit tamquam Spiritui Divino fidelem permansionem in eo.¹⁰ Omnibus igitur hominibus Evangelium praedicare et supernaturalem vitam mediis a Redemptore institutis tradere conatur. In hac actione continetur Ecclesiae erga homines in mundo viventes ministerium, quod Christus Dominus discipulis suis tam vehementer mandaverat;¹¹ ipsi autem discipuli mandatum hoc fideliter explebent — quod ex Apostolorum epistolis patet.¹² Ecclesia secundum mentem Iesu Christi servit Deo Patri aeterno in mundo visibili — servit ergo mundo a Creatore variis bonis dotato et ab eo in proprios fines directo; immediate autem hominibus servit, qui, etsi in mundana finalitate inveniuntur, simul gratia ad supernaturales et aeternas destinationes diriguntur. Quod temporale est, ex se non opponitur aeterno, nec quod naturale — supernaturali. Ecclesia debito modo aestimat bonum temporale et naturale, quod secundum suam missionem transformare conatur, ut tamquam elementum in « novos caelos, et novam terram..., in quibus iustitia habitat,¹³ intrare queat, sicut hoc praevidet consilium salutis ante conditionem mundi in mente Creatoris genitum¹⁴ et saecula saeculorum attingens. Ecclesia ex fide vivens quod temporale et naturale est¹⁵ cum eo quod aeternum et supernaturale est continuo in concordia componere studet, nam in mente Dei Creatoris, Dei Redemptoris, Dei Consummatoris utraque haec elementorum genera in harmonia communis finis ultimi coniunguntur. Per sanctificationem totius ordinis temporalis Ecclesia suppeditat elemento transeunti¹⁶ valorem non transeuntem, eschatologicum in mensura eius subordinationis fini ultimo.

8. *Bona spiritualia:* a) *Veritas.* Totum in mutabili mundo opus Ecclesiae in homine principali modo perficitur et in eius spiritualis animae facultatibus et potentiis, nempe imprimis in facultate cognoscitiva intellectus et in libera voluntate fundatur. Propterea in missione Ecclesiae cura salutis aeternae cum cura bonorum spiritualium hominis i. e. cum cura veritatis et moralitatis iungitur. Ecclesia veritatem a Deo revelatam, quae est obiectum fidei, hominibus praedicat. Simul spectat Ecclesia cum benevolentia et attentione omnes conatus mentis humanae, ut veritatem via scientiae attingat. Unusquisque campus scientiae suum valorem habet, nam in veritatis particula ab ea inventa, aliquo modo Deo, qui fons est omnis entis omnisque veritatis, occurrimus.¹⁷ Concilium affirmat omnes nexus, qui conatus virorum in scientia peritorum melius universum cognoscere cupientium cum conatibus Ecclesiae veritatem a Deo revelatam plenius et profundis explicare nitentis iungunt. Exeundo ex verbis Salvatoris « cognoscetis veritatem, et veritas liberabit vos », ¹⁸ Concilium constans Ecclesiae desiderium exprimit, ut veritatis cognitionem moralitas et iustitia operum adaequet.

b) *Bonum moralitatis.* Nemo enim negare potest, quod in moralitate fundamentale criterium hominem qualificans situm est, sive de individuo seorsum sumpto sive de integra societate agatur. Itaque Ecclesia curam moralitatis pro mandato ex missione sua fluenti habet. Ad hoc mandatum explendum, in Evangelio et in principiis, quae « ostendunt opus legis scriptum in cordibus » humanis,¹⁹ Ecclesia una cum omnibus hominibus bonae voluntatis diligenter quaerit solutionem tot problematum moralium, quae toti familiae humanae atque cuivis homini obiciuntur.²⁰ Eorum enim solutio ad libitum uniuscuiusque subiecti derelinqui non potest, sed perfici debet vi praeceptorum conscientiae humanae secundum normas

obiectivas et exigentias veri boni formatae. Coram complexis et perplexis ordinis politici vel oeconomici quaestionibus Ecclesia non cessat de earum humano sensu interrogare easque inquirere et explicare sub moralitatis aspectu. Hic agitur de eo valorum ordine, quam Salvator demonstrat verbis « quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? ».²¹

9. *Hominis ius ad culturam.* Hi fines Ecclesiae eiusque missio iunguntur cum iure, quod cuivis homini competit relate ad culturam tamquam complexum mediorum quibus homo suam personalitatem perficere queat. Ipsum Evangelium exhortatur nos ad hanc perfectionem acquirendam, quae praesentatur nobis ut similitudinis ad Patrem caelestem expressio.²² Unusquisque homo, prouti est persona facultate intelligendi et libera voluntate praedita, ius ad sese formandum atque perficiendum habet. Exinde oritur ius ad culturam eiusque opera, quae saeculis vertentibus gignebantur ac gignuntur in hunc finem, ut spiritui humano serviant. Homo ius habet operibus fruendi atque ius creandi. Bona culturae pro omnibus hominibus destinata sunt, nam ex natura sua limitationi sicut bona oeconomica non subiacent, neque opus est ea dividere, sed omnibus secundum eorum indigentias et possibilitates pateferi queunt. Eo modo principalis fructio impletur culturae, quae qua complexus operum et productorum ab homine effectorum simul constituit copiam mediorum ad personalitatem eius perficiendam inservientium. Hominis ius ad activam et passivam participationem in culturae processu cum moralitatis principiis conformari debet.²³ Nam cultura a moralitate separata non est cultura pleno sensu nec hominem integre format.

Haec principia fundamentum relationis Ecclesiae ad culturam praeteritis saeculis constituerunt. In mundo quoque contemporaneo similem erga culturam actionem Ecclesia exercere desiderat, adaptatam tamen ad hodiernas exigentias et inquisitiones, sine quibus vera creativa actio vix possibilis est.²⁴

NOTAE

¹ *Io.* 1, 12; *IOANNES XXIII*, Litt. *Encycl. Mater et Magistra: A.A.S.*, 55 (1961), p. 444: « Porro Ecclesia Divino iure ad universas pertinet gentes: quod re ipsa confirmatur, cum et ubique terrarum iam adsit, et ad omnes complectendos populos contendet... ».

Ad hoc Ecclesia, cum in populi alicuius quasi venas vim suam inseruerit, idcirco neque est, neque se existimat institutum quoddam, eidem populo extrinsecus impositum. Id autem ex eo cadit quod, ubi Ecclesia adest praesens, ibi singuli homines in Christo vel renascuntur, vel resurgunt; qui vero vel renati sunt, vel resurrexerunt in Christo, iidem nulla umquam externa vi se sentiunt oppressos; immo potius, cum perfectam libertatem se esse adeptos sentiant, ad Deum libero impetu ferentur; atque ideo quidquid bonum honestumque sibi esse videtur, idem confirmant atque perficiunt ».

² *Io.* 17, 15.

³ *Mt.* 18, 7; *Lc.* 12, 30; *Io.* 1, 10-29; 7, 7, 9, 30, 12, 31 15, 18 16, 8 17, 14; *1 Cor.* 3, 19; *Eph.* 2, 2; *1c.* 1, 27; 4, 4; *2 Pt.* 1, 4; 2, 20; *1 Io.* 2, 15-17; 4, 5; 5, 4-19.

⁴ *Mt.* 13, 33; *Lc.* 13, 21.

⁵ *Eph.* 1, 23; 4, 13.

⁶ *Col.* 1, 18; *Apoc.* 1, 5.

⁷ *Rom.* 8, 19.

⁸ *1 Tim.* 2, 4; *PIUS XII*, Discours au X Congrès Internat. des sciences histor., 7 nov. 1957: *A.A.S.*, 47 (1957), pp. 672-682.

⁹ *PIUS XII*, Discorso al Sacro Collegio, 20 febr. 1946: *A.A.S.*, 38 (1946), pp. 141-151.

¹⁰ *PIUS XII*, Discorso « Siamo ben lieti », 29 apr. 1949: *Discorsi e Radiomessaggi di sua Santità Pio XII*, v. XI, pp. 47-51.

¹¹ *Io.* 13, 14-17; 34 ss. 15, 12-17; 17, 20 s.

¹² *1 Pt.* 2, 11-17; 3, 13-17; *Rom.* 13, 1-7; *1 Cor.* 5, 10; *Gal.* 6, 9 s.; *Eph.* 5, 12; *Phil.* 2, 15; 4, 8; *Col.* 4, 5 s.; *1 Tim.* 4, 2-5; *Tit.* 3, 1 ss.

¹³ *2 Pt.* e, 13.

¹⁴ *Eph.* 1, 4.

¹⁵ PIUS XII, Litt. Encycl. *Evangelii praecones*: 11 iun. 1951: *A.A.S.*, 43 (1951), p. 521: « Illam Ecclesia, inde ab originibus ad nostram usque aetatem, sapientissimam normam semper secuta est, qua quidquid boni, quidquid honesti ac pulchri variae gentes e propria cuiusque sua indole e suoque ingenio habent, id Evangelium quod amplexae sint, non destruat neque restringat... »

Humana natura, quamvis ob miserum Adae casum hereditaria labe infecta sit, aliquid tamen in se habet naturaliter christianum (cf. TERTULL., *Apologet.*, cap. XVII; *ML* I, 377 A), quod quidem, si divina luce collustretur divinaque alatur gratia, ad veri nominis virtutem supernamque vitam evehi aliquando potest ».

¹⁶ *1 Cor.* 7, 31.

¹⁷ PIUS XII, Alloc. *Poussées par le désir*, 29 sept. 1957: *A.A.S.*, 49 (1957), pp. 906-912.

¹⁸ *Io.* 8, 32.

¹⁹ *Rom.* 2, 15.

²⁰ PIUS XII, Discours au X Congrès Intern. des sciences histor., 7 nov. 1957: *A.A.S.*, 47 (1957), pp. 672-682.

²¹ *Mt.* 16, 26.

²² *Mt.* 5, 48.

²³ IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Pacem in terris*: *A.A.S.*, 55 (1963), p. 260.

²⁴ PIUS XII, Alloc. *C'est bien volontiers*, 9 mart. 1956: *A.A.S.*, 48 (1956), pp. 210-216.

Cap. III. De praecipuo Ecclesiae munere in mundo hodierno.

10. *Iesus Christus heri et hodie: ipse et in saecula.* Missionis Ecclesiae in ordine supernaturali fructificatio dependet quoque a gradu, quo actionem suam uniuscuiusque aevi hominibus accommodaverit eorumque vero bono ministraverit.¹ Itaque Ecclesia cum hodierna generatione humana cooperari ardentem desiderat indigentias eius intime perspicendo. Relatio tamen Ecclesiae ad praesentem aetatem ab eius proprietate tempus transcendente dependet tamquam a conditione. Sicut « Iesus Christus heri, et hodie: ipse et in saecula »² est, ita Ecclesia quoque in unumquodque mutationi obnoxium humanae existentiae terrenaevum hoc introducit, quod in ipsa aeternum et immutabile est. Hoc non ab homine, sed a Deo provenit, ab eius intellectu et voluntate. Attamen humani ordinis progressus hanc ob causam nullo modo impeditur. Immo vero, huius rei gratia Ecclesia cum mundo contemporaneo efficacissime cooperari eumque adiuvari potest. Talis enim hominis eiusque actionis natura est, quod ens mutabile et in renovationem mundi figurae influens solum sub specie aeternitatis debito modo effici potest. Ecclesia, quae sine intermissione « profert de thesauro suo nova et vetera »³ in luce divinae et aeternae veritatis talem mundum cum hominibus in saeculo viventibus aedificare desiderat, in quo non solum supernaturalis hominis vocatio, sed etiam socialis ordo, pax et prosperitas temporalis adimpleantur.⁴

11. *Mundus hodiernus.* Praecipua in mundo hodierno munera sua cognoscit Ecclesia inspiciendo diligenter in conditionem eius actualem difficultatesque in via evolutionis eius inquirendo.⁵ Nempe novissimis temporibus genus humanum valde crevit quoad numerum hominum in terra viventium. Evolutio haec proportionalem postulat auctionem bonorum ad vitam magnae familiae humanae sustentandam necessariorum. Hoc solummodo concordii labore omnium voluntate hominum, praesertim omnium nationum et civitatum, obtineri potest. Possibilitas haec non minus in naturali terrae ditatione quam in humani ingenii acie ad materiam

ope technicis instrumentis dominandam fundatur.⁶ Agitur solum de eo, ut media haec ad sustentationem et evolutionem totius familiae humanae debito modo adhibeantur, non vero ad fines destructivos. Post primum in ultimo bello atomicae vis destructivum usum populi in perpetuo totalis deletionis metu vivunt. Qui metus cum accelerato scientifico et technico progressu sine intermissione grandescit.⁷

Sollicitudo de vita contemporaneae familiae humanae servanda cum sollicitudine pro eius vita spiritali fovenda iungitur. Ingenti enim modo novissimis hisce temporibus evoluta est conscientia propriae libertatis eiusque desiderium non solum in singulis nationibus et societatibus, sed etiam apud singulum hominem.⁸ Propterea opportuna esse videtur expositio principaliorum humanae personae iurium atque communissimorum agendi principiorum, quorum applicatio si deficiatur, vita humana tum individualis cum socialis impossibilis prorsus evadat. Agitur de moralibus principiis, quae faciliter a quovis homine, sive credenti sive non, intelligi possunt, nam, sicut S. Paulus dicit, « gentes, quae legem non habent, naturaliter ea, quae legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex: qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis ».⁹

12. *Homo attendendus est.* Ut homo attendatur nostris praesertim temporibus necessarium est, quando non solum hominum in terra nostra multitudo valde aucta est, sed etiam cum civilis culturae humanitatisque progressu relationes inter homines atque inter nationes necnon societates varias multiplicatae sunt.¹⁰ Insuper multiplicatae hae relationes magis complexae et intricatae evaserunt.¹¹ Praeterea technicae artis progressus eiusque in productione industriali applicatio iam dudum postulavit, ut hominis melius bonum attendatur.¹² Non solum causa industrialisationis technisationisque est homo, sed etiam obiectum quod earum influxum subit; propterea propria hominis vita formatur in dependentia ex parte modernis fabricis atque technicis institutionibus.¹³ Ne hisce in conditionibus aequilibrium inter personam et collectivitatem perturbetur, Concilium opportunum esse existimat, ut principalia personae humanae iura ex ipsa eius natura fluentia in memoriam revocentur atque bona in humana familia maxime necessaria determinentur.

13. *Bonum vitae.* Vita fundamentale hominis bonum est. Quovis igitur homini competit ius ad vitam, et quidem a conceptionis in matris utero instante. Sollicitudo de humanae vitae bono est unum ex principalibus individui, familiae necnon societatis muneribus moralibus.¹⁴ Sollicitudo haec ex responsabilitate fuit pro vita in matrimonio tradenda atque pro vita iam tradita.¹⁵ Ecclesia responsabilitatem hanc in omnibus evocare vult, non solum in suis fidelibus, sed etiam in aliis. Hominis ius ad vitam occisione violatur, propterea Creatoris praecepto « Non occides » munitum est.¹⁶ Occisio hominis nondum nati magnum est malum, non solum in luce fidei, sed etiam in luce rationis sanae. Respectus boni vitae humanae et iuris ad vitam habendus est, quando agitur de solutione sic dictae quaestionis demographicae. Secundum fidem et sanam rationem — vita humana non est temerarie multiplicanda;¹⁷ attamen absolutus respectus vitae iam existentis exigit, ut sustentetur, tueatur et conditionibus necessariis ornetur.¹⁸ Concilium agnoscit, quod variae individuales et sociales rationes conceptuum regulationem exigere possunt, sed in concordia cum lege morali faciendam est hoc, non laedendo dignitatem personae nec castitatem matrimonialem. Totus complexus relationum oeconomicarum et politicarum considerandus est sub aspectu huius fundamentalis boni, quale vita hominis est. Bellum, quod periculum immensae

deletionis vitae humanae secum fert, inaudito prorsus modo invadit universale hominum praesentis aetatis ius ad vitam;¹⁹ propterea necesse est, ut continuo omnium nisu arceatur et impediatur.

14. *Bonum familiae et vocationis humanae.* Sollicitudo de vitae humanae bono imprimis familiam ostendit eiusque iura et officia. Matrimoniali et familiari vitae essentialis est non solum possibilitas procreandi, sed etiam concentratio singularis circa valorem vitae hominis, quae ex familia originem ducit et in ea maxime appropriatas condiciones crescentiae et evolutionis invenit. Quamquam partem suae curae, ut liberi humanam socialemque formationem accipiant, familia aliis hominibus atque societati demandare debet, attamen propria eius functio educativa ab aliis substitui nequit. Propterea familia sufficientem unionem intrinsecam habere debet, cuius fundamentalis conditio in matrimonii indissolubilitate consistit.²⁰ Insuper possidere debet firmam positionem socialem atque gaudere debet aequa tutela ex parte legislationis statales. Ecclesia, quae familiae semper inserviebat eamque in prosecutione propriorum finium adjuvabat, sine intermissione hoc munus secundum exigentias et condiciones modernas continuare desiderat.²¹

Familiae quaestio cum hominis iure matrimonium contrahendi in debita aetate et familiam condendi stricte nectitur. Cum iure hoc varia vitae matrimonialis et familiaris officia iunguntur.²² Demonstrare oportet officium et correspondens ius propriam prolem educandi.²³ Status potest, immo debet parentes in hoc difficili munere adimplendo adjuvare simul privatas institutiones educativas et scholares; nullo tamen modo status privare potest parentes principali et fundamentalis eorum iure propriam prolem educandi secundum suam mentem et bonam voluntatem in proprio foco familiari. Liberi enim immediate ad parentes pertinent, non ad nationem, quae proinde non potest sine naturalis iustitiae violatione eos parentibus auferre et contra eorum voluntatem educare.

Vitae familiaris bonum cum bono vocationis humanae intime iungitur, nam illa est unum ex profundissimis humanae personae iuribus. Quivis homo ius habet tale vitae genus eligendi, quale sibi appropriatum esse existimat.²⁴ Potest igitur matrimonium contrahere, potest etiam ob speciales condiciones et honestas rationes caelebs manere. Singulare ius ad caelibatum iis personis competit, quae sese eo devovent statum clericalem vel religiosum eligendo. Eiusmodi iura hominis singulari modo propinqua sunt Ecclesiae, quae continuo hominibus eorum vocationem divinam ad vitam in beatitudine supernaturali praedicat.²⁵ Sub huius vocationis aspectu omnes formatur status et professiones tamquam variae vitae humanae viae ad unum finem ducentes. Vocationis conscientia ingens est bonum, eius enim gratia homo in se et in mundo finalitatem invenit et ordinem.

15. *Iura hominis oeconomica et paupertatis bonum.* Magnus bonorum materialium campus non solum oeconomicis legibus subiacet, sed etiam — et quidem modo principali — moralibus.²⁶ Etenim ad vitam suam sustentandam homo materialibus mediis indiget, quae terra ei suppeditat. Ius utendi his mediis, ius ad bonorum materialium naturae usum omnibus sine exceptione hominibus competit.²⁷ Si omnes homines ius ad vitam habent, omnes quoque habere debent ius ad usum mediorum, quae ad vitam sustentandam necessaria sunt. Iuri huic contradicit miseria materialis et pauperismus seu permanens status privationis necessariorum ad vitam mediorum.²⁸ Homo tantam mediorum vitae copiam possidere debet, quae non solum ei suam et familiae eius vitam sustentare, sed etiam altio-

res indigentias humanas satisfacere sinat. Cum hoc iungitur ius ad civilisationis technicae media utenda, quae homini vitam faciunt et actionem in moderna societate secundum eius technici progressus gradum.²⁹

Dum neminem ab usu naturae bonorum productionisque fructuum in qua labore suo cooperetur amovere liceat, unusquisque igitur homo secundum propriam indolem, qualificationem et indigentiam ius habet ad laborem.³⁰ Quod ius praecipuo modo attendendum est in automatisations processu.³¹ Ipse autem modus laborandi atque conditiones laboris conformes esse debent cum personae humanae dignitate.³² Salarium autem pro labore perfuncto hominibus fons esse debet mediorum ad propriam familiaeque vitam sustentandam, immo fons esse debet securae³³ prosperitatis materialis in quantum hoc a situatione oeconomica societatis bonis gignendis totiusque nationis permittitur.³⁴ Homo enim ius naturale habet ad bona materialia — et quidem non solum consumptiva, sed etiam productiva — acquirenda, possidenda atque heredi relinquenda.³⁵ Cum productiva bona novorum bonorum fontem constituent, eorum dominus debito modo et ad aliorum bonorum ea disponere debet.³⁶ Insuper vigilantiam accipere debet auctoritatis publicae quoad conformitatem modi de eis disponendi cum boni communis exigentiis.³⁷

Coram hodiernam relationum oeconomicarum evolutionem et ingentem technicae et civilisationis progressum Ecclesia incessanter hanc evangelicam veritatem proclamat, quae exprimitur verbis « beati pauperes spiritu ». ³⁸ Beatitudo haec ostendit, quod cum iure ad bona possidenda et utenda strictissime iunctum est paupertatis bonum tamquam spiritus humani proprietate atque ordinis socialis et oeconomici principium dirigens. Etenim ius acquirendi bona in proprietatem privatam iungitur in vita humana cum laborandi necessitate; labor autem non solum testimonium est hominis dominii super materiam, sed etiam pretium, quod homo solvere debet, ut bonis materialibus uti possit.³⁹ Labor homini impositus est tamquam obligatio, quae post originale peccatum « in sudore vultus » expleri debet.⁴⁰ Laboris bonum singulari nexu cum paupertatis spiritu iunctum manet, quod nullatenus laboris valorem pro homine minuit. Etenim homo animi sui manuumque suarum operibus non solum terram sibi subiectam efficit,⁴¹ sed etiam essentiae suae indeterminatam potentialitatem in actum deducit. Quando autem labore suo homo ad bonorum, praesertim productivorum bonorum acquisitionem pervenit, tunc peculiari modo memoria tenere debet, quod non potest ea sine paupertatis spiritu nec sine benefaciendi promptitudine possidere, quia pro christiano in hoc amoris ipsius Dei criterium consistit.⁴² Omnes enim redditus liberi, i. e. superflui, ex sociali iustitia hominibus in miseria et egestate viventibus debentur; diviti non licet eos in prodigum luxum vel sumptum edere nec thesaurizare sine societatis fructu eos reliquens. Modus autem, quo redditus liberi in utilitatem socialem, praesertim vero miserorum, applicari debent, a virtute prudentiae determinandus est.⁴³

16. *Bonum libertatis.* Pacis et ordinis in mundo variae sunt conditiones. Una ex iis in iusta consistit distributione bonorum non solum intra unius nationis limites, sed etiam inter varias nationes, ne homines famem et humiliationem patiantur.⁴⁴ Paupertatis bonum quam profundissime cum libertatis bono ab Ecclesia coniungitur. Humanae personae naturali dignitati convenit debitae bonorum materialium quantitatis possessio privata atque dominium, etiam quoad productiva bona. Quando individualis homo privati dominii iure privatur, privatur

etiam conditionibus ad naturalem libertatem exercendam necessariis, tota vero vita socialis regressus periculo exponitur.⁴⁵ Quod accidit, quotiescumque homo agere non potest ex suo impulsu et cum propria creativa inventione, sed movetur ad instar passivi elementi in aliquo magno mechanismo, quod caeco et inanimato modo operatur. Spiritum in illud solum homo spirare potest, qui libertate inventionis non est privatus.⁴⁶

Ad Ecclesiae in hodierno mundo missionem pertinent quoque munus quaerendi una cum omnibus hominibus bonae voluntatis, quaenam verae personae libertatis conditiones sint. De libertate ab extrinseco agitur, nempe de tali conditionum existentiae actionisque hominis complexu, in quo de suis operibus atque de vitae suae fine decernere queat sine ullo ex parte aliorum impedimento, praesertim autem sine impedimento ex parte auctoritatis publicae. Magni vero momenti est in materia conscientiae libertas, i. e. ius sese gerendi concorditer cum conscientia propria in bona fide formata.⁴⁷ Personae dignitas exigit, ut homo conscientiam suam in veritate formet et ex conscientiae suae persuasionem agat, nam « quod non est ex fide, peccatum est ».⁴⁸ Dignitati personae humanae periculum imminet, quotiescumque homo suas rectas persuasiones sequi nequit atque ad actiones conscientiae suae contrarias cogitur. Respectus debetur etiam conscientiae invincibiliter erroneae, quando homo errorem suum nesciens practice certus de recti dictaminis conscientiae suae veritate. Semper enim homo officium habet sequi conscientiae suae certam persuasionem, etsi forte inscie erronea sit. Debitus respectus erga aliorum persuasiones praesertim ab hominibus, qui auctoritate publica vestiti sunt, exhiberi debet.⁴⁹ His tolerantiae principiis non contradicit nostra sollicitudo, ut alii in conscientiae suae secundum verbum bonum morale formatione adiuventur. In conscientiae erroneae casu respectus personae possibilitatem non excludit persuadendi ei de veritate ope argumentis eam probantibus. Excluditur tamen pressio physica mediata vel immediata atque coactio psychica vel sociologica, scienter exercitae.⁵⁰ Ipsi conscientiae erroneae effectus admitti nequeunt, si damnum afferunt aliis personis vel societati aut ordinis moralis exigentis contradicunt.⁵¹ Libertas enim personae, quamquam magnum bonum est, ipsa sibi finis esse non potest. Nam ille vere liber est, qui libertate sua bene uti scit, qui dominus est et actiones suas boni communis postulatis subicit.

17. *Bonum ordinis et subsidiaritatis principium.* Nostris hisce temporibus Ecclesia magis quam antea sollicita est de ordine in vita tum individuali tum sociali instaurando per cooperationem cum omnibus hominibus bonae voluntatis. Ordo vitae individualis fructus est boni libertatis usus,⁵² dum ordo socialis fructus est debiti usus potestatis publicae secundum principium subsidiaritatis late applicandum,⁵³ sine iniuriam personae laesione. Principium hoc exprimit respectum iniuriam personae ex parte potestatis publicae ei exhibendum. Homo enim in variis vitae collectivae structuris haerere debet non ut elementum mere passivum, sed ut subiectum, fundamentum et finis.⁵⁴ Exinde subsidiaritatis principium propinquum est iustitiae distributivae nec non evangelico caritatis praecepto. « Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi » — monet S. Paulus.⁵⁵ Secundum subsidiaritatis principium maiores et altiores societates subsidium ferre debent coetibus minoribus et inferioribus atque individuis, ut fines sibi proprios assequi possint propria industria.⁵⁶ Talis esse debet modus sese gerendi apud auctoritates publicas relate ad familiam et alias societates atque relate ad singularem hominem. Idem subsidiaritatis principium valebit etiam in relationibus futurae potestatis

universalis erga singulas civitates.⁵⁷ In relationibus autem internationalibus civitates potentiores et divitiores debent civitatum minorum existentiam et evolutionem independentem possibilem reddere, non quaerendo propriam utilitatem nec dominationem.⁵⁸ Subordinatio et subiectio minorum nationum per nationes maiores naturali iustitiae contradicit. Principii iustitiae subsidiaritatique applicatio intra singuli status limites libertatem et fiduciam affert, infelices totalismi reliquias delet et omnes excludit formas discriminationis non solum « rassae » seu stirpium causa, sed etiam propter nationalitatem, culturam vel religionem;⁵⁹ in foro autem internationali ex huius principii applicatione colonialismi et servitutis politicae abolitio sequitur.⁶⁰ Societatum in principii subsidiaritatis spiritu educatio efficere debet, ut vis moralis et auctoritas moralis plus valeat, quam potestas materialis et vis physica. Sub hac tantum conditione verae personae humanae liberatio fieri potest.

18. *Bonum pacis in familia humana.* Pax est bonum, de quo omnes in praesentis aetatis mundo curare debent, quia eius laesio maximum periculum evocat. Hodie enim bellum secum affert periculum universalis cladis, deletionis vitae et ruinarum culturae. Si bellum semper malum erat, bellum hodiernum incomparabiliter peius et periculosius malum est. Propterea bellum hodie non potest iudicari secundum eadem principia sicut temporibus praeteritis, responsabilitas autem hominum, qui bellum causent, aequiparari nequit responsabilitati hominum saeculis praeteritis bellum evocantium. Agitur hic non solum de culpa ob bellum immediate provocatum, sed etiam de responsabilitate, quae fluit ex praeparatione armorum atomicorum ad universalem ruinam inservientium. Non solum ab his mediis, sed etiam a bello tamquam medio ad conflictus internationales solvendo homines sese avertere et omnibus viribus pacificam viam quaerere debent. Concilium suscipit hic doctrinam Papae Ioannis XXIII in Litteris Encycl. *Pacem in terris* contentam.⁶¹ Bellum in se sumptum spiritui contradicit Evangelii, quod omni modo in genere humano, cuius Pater Deus est, sensum familiae confirmare contendit. Ecclesia non solum dare desiderat pacem, quem mundus dare non potest,⁶² sed etiam cum fide Isaiiae prophetiam monstrat, secundum quam Deus « iudicabit gentes, et arguet populos multos: et sofabunt gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces: non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad proelium ».⁶³

Concilium vitam hodiernae generationis humanae participans, de futuris quoque generationibus cogitat. Non possumus illis tradere inauditam olim copiam mediorum technicae sine proportionali spiritualis et moralis boni deposito. Nullo autem modo debemus eis tradere crescens ruinae periculum ex materiae viribus imminens sine aequae potentibus remediis eis contraposis, quae ex hominis spiritu et Dei gratia fluunt. « Et erit opus iustitiae pax, et cultus iustitiae silentium, et securitas usque in sempiternum ».⁶⁴

NOTAE

¹ PRUS XII, Nuntius radiophonicus, *Pentecostes*, 1 iun. 1941: A.A.S., 33 (1941), pp. 195 ss.

² *Hebr.* 13, 8.

³ *Mt.* 15, 52.

⁴ IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: A.A.S., 53 (1961), p. 463.

⁵ *Mater et Magistra*, p. 456; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Pacem in terris*: A.A.S., 55 (1963), p. 298.

⁶ *Mater et Magistra*, p. 446.

- 7 *Pacem in terris*, p. 287.
- 8 *Pacem in terris*, p. 283.
- 9 *Rom.* 2, 14-15.
- 10 *Pacem in terris*, pp. 291 s.
- 11 *Mater et Magistra*, pp. 415 s.
- 12 *Mater et Magistra*, pp. 422 ss.
- 13 PIUS XII, *Alloc. Il gradimento: A.A.S.*, 49 (1957), pp. 621-629.
- 14 *Pacem in terris*, pp. 272 s.
- 15 *Mater et Magistra*, p. 447.
- 16 *Ex.* 20, 13.
- 17 *Mater et Magistra*, p. 447.
- 18 PIUS XI, *Litt. Encycl. Casti connubii: A.A.S.*, 22 (1930), p. 543.
- 19 *Pacem in terris*, p. 287.
- 20 *Mater et Magistra*, p. 447.
- 21 *Pacem in terris*, pp. 261 s.
- 22 *Pacem in terris*, p. 261.
- 23 PIUS XI, *Litt. Encycl. Divini illius magistri: A.A.S.*, 22 (1930), pp. 58 s.
- 24 *Pacem in terris*, p. 261.
- 25 *Pacem in terris*, p. 259.
- 26 PIUS XII, *Nunt. rad. Pentec.*, 1941, pp. 196 s.
- 27 PIUS XI, *Quadrag. Anno*, pp. 191-192.
- 28 LEO XIII, *Litt. Encycl. Rerum Novarum: Acta Leonis XIII*, 11 (1891), pp. 97 ss.
- 29 *Mater et Magistra*, pp. 431 ss.
- 30 *Pacem in terris*, p. 261.
- 31 PIUS XII, *Alloc. Il gradimento: A.A.S.*, 49 (1957), pp. 621-629.
- 32 *Mater et Magistra*, pp. 422 ss.; *Pacem in terris*, p. 262.
- 33 *Pacem in terris*, pp. 259 s.
- 34 *Mater et Magistra*, p. 419; *Pacem in terris*, pp. 260 ss.
- 35 *Pacem in terris*, p. 262.
- 36 *Quadrag. anno*, pp. 191 s.
- 37 *Quadrag. anno*, p. 193.
- 38 *Mt.* 5, 3; PIUS XII, *Alloc. A l'occasione: A.A.S.*, 48 (1956).
- 39 *2 Thess.* 3, 10.
- 40 *Gn.* 3, 19.
- 41 *Gn.* 1, 28.
- 42 *1 Io.* 3, 17.
- 43 LEO XIII, *Litt. Encycl. Rerum Novarum*, p. 114; PIUS XI, *Quadrag. anno*, p. 194; IOANNES XXIII, *Mater et Magistra*, p. 430; *Pacem in terris*, pp. 259 s.
- 44 IOANNES XXIII, *Mater et Magistra*, pp. 440 ss.
- 45 *Mater et Magistra*, p. 265.
- 46 *Pacem in terris*, p. 266.
- 47 *Pacem in terris*, p. 260.
- 48 *Rom.* 14, 23.
- 49 *Pacem in terris*, p. 270.
- 50 *Pacem in terris*, p. 265.
- 51 *Pacem in terris*, p. 260.
- 52 *Pacem in terris*, p. 302.
- 53 PIUS XI, *Quadrag. anno*, p. 203.
- 54 *Pacem in terris*, p. 263.
- 55 *Gal.* 6, 2.
- 56 *Mater et Magistra*, pp. 415 ss.
- 57 *Pacem in terris*, p. 294.
- 58 *Mater et Magistra*, pp. 442 s.; *Pacem in terris*, p. 281.
- 59 *Pacem in terris*, p. 281.
- 60 *Pacem in terris*, p. 282.
- 61 *Pacem in terris*, praesertim pp. 279-296.
- 62 *Io.* 14, 27.
- 63 *Is.* 2, 4.
- 64 *Is.* 32, 17.

Cap. IV. *De mediis quibus Ecclesia munera sua in mundo hodierno adimplet.*

19. *Fidei et bonae voluntatis testimonium.* Ad munera sua in praesentis aetatis mundo adimplenda Ecclesia omnibus viribus suis tendit. Maximi his pretii sunt vires spirituales, quae ex oratione, zelo et veri boni dilectione fluunt. Gratia et oratione ad Christum Filium Dei ducimur, in cuius Corde misericordiae pleno inexhaustum bonorum pro quovis homine et universo genere humano invenimus. Itaque Concilium omnes Christi confessores exhortatur, ut testimonium ei dent. Ex eius enim voluntate testari debemus similiter ac primi discipuli post Resurrectionem factam, quod Iesus Christus verus est mundi Salvator.¹ Testimonium dare debemus eo modo, quod bona stricte cum salute hominis coniuncta (quae singillatim in cap. II consideravimus) praesertim in ipsa Ecclesiae communitate efficiemus;² eo fine secundum posse etiam cum aliis, qui ad Ecclesiam visibili modo non pertinent, cooperabimur.³

Ad hunc finem obtinendum denuo Evangelii spiritu sine intermissione vivificabimus nostras christianas societates atque Ecclesiae institutiones per millennia experimento probatas; simul in rebus, quae a bona hominis voluntate et a sana naturali moralitate dependent, cooperabimur quoque cum hominibus, quibus non coniungimur unitate fidei nec Ecclesiae vinculo. Multa enim bona, tam indubie necessaria hodierno mundo, communem omnium bonae voluntatis hominum actionem postulant. Ad hanc communem actionem facilitandam Christi confessores in seipsis intensificare studebunt hunc hominis amorem, qui, ex evangelico fonte haustus, ad differentias homines dividentes non respicit. Generationi hodiernae maxime necessaria est caritas, quae cum magna simplicitate hominem amplectitur et vitam socialem compenetrat superando distantiam, inimicitiam et odium inter homines. Ex caritate haec omnia bona fluunt, quibus mundus hodie tam valde indiget. Oportet ea persuadendo praedicare, sed multo magis oportet ea efficere, quod per caritatem fit.

20. *Media in vita christiana individuali applicanda.* Ad caritatem hanc exercendam omnes Christi confessores ipsius eorum Magistri et Apostolorum eius verbis exhortantur.⁴ Unusquisque per se eam adimplere debet, omnes autem in communi invicem sibi caritatem mutuam manifestabunt — tunc ex ea tamquam Christi discipuli cognoscemur.⁵ Caritas haec omnes homines amplecti debet, ullus homo nobis non carus manere potest,⁶ etsi non omnes eodem modo propinqui nobis sunt nec eodem affectus gradu amantur. Verba Divini Magistri adimplendo, etiam inimicos nostros caritate prosequi debemus et benefacere etiam his, qui nos persequuntur.⁷ Totius praesertim Ecclesiae oratio sine intermissione pro eis fluat.⁸

Unusquisque nostrum quam maxime conscie spiritu Christi eiusque exemplo duci debet, ut maximum caritatis praeceptum adimplere possit.⁹ Unusquisque nostrum, in quantum potest, secundum conditionem suam in utilitatem proximorum, societatis et sui ipsius operam det his bonis, quae caritatis Christi fructus sunt. Modus ea efficiendi dependet a vitae genere quod quis sibi elegerat, a professionali labore, quem quis exercet;¹⁰ dependet quoque ab hominibus cum quibus contactum habet et muneribus quae explet. Interea viva fides et ipsa caritas iuvabunt ad ea bona, de quibus agitur, inventienda et efficienda, Christus Dominus non solum postulat, ut mandatorum transgressionem evitemus, sed etiam — et quidem multo magis — ut bona mundo nostro necessaria efficiamus.¹¹

Munus non in magna parte ad laicos pertinet, qui immediatum cum mundo contactum habent et opera ab eo homini imposita suscipiunt.¹² Ex Christi inspiratione, ex fide et caritate consecrationis mundi fluit opus, in quo copia horum omnium bonorum, sine quibus vita humana onerosa, immo saepe periculo exposita fit continetur. Cuius christiano in mundo viventi demandata igitur est cura boni vitae, vocationis humanae familiae, bonorum oeconomiae ac vitae politicae, libertatis, ordinis et pacis. Sollicitudo haec ex Christi Iesu mandato fluit et stricte cum cura propriae proximorumque salutis coniuncta est.¹³

21. *Consociationes.* Sed non solum unusquisque seorsum sumptus horum bonorum curam habere debet secundum suam conditionem, in ambitu professionis et muneris sui. Cura enim boni spiritualis et temporalis, aeterni et temporalis, pro singulo homine et pro universo genere humano, coniunctionem exigit conatum non solum christianorum, sed etiam omnium hominum bonae voluntatis. Necessitas consociandi se, ut communi opera fines obtineantur, qui individuales vires transcendunt, manifestatio est socialis hominis naturae; ius vero ad consociandum se naturale est ius personae humanae.¹⁴ Iure hoc uti debent etiam Christi confessores in omnes ad quas pertinent nationibus, quarum membra pleno sensu esse volunt. Si autem auctoritates publicae denegant illis hos ius, eo ipso essentielle hominis bonum laedunt eiusque naturale ius violant.

Speciale hoc in casu momentum habent scholae variae pro veritate cognoscenda et pro educatione in evangelici amoris spiritu accipienda. Parentes christifideles ius habent, ut liberi eorum in Christi confessorum coetum introducantur atque veritatem ab Ecclesia praedicatam cognoscant. Inter consociationes autem, quae ex Christi doctrina inspirationem hauriunt, primum locum tenent associationes caritativae variis hominis indigentis inservientes. Ecclesia semper ministerium caritativum exercebat per parochias, ordines, consociationes et institutiones catholicas et in futurum tempus in eodem spiritu id facere desiderat, secundum Salvatoris verba: « semper pauperes habetis vobiscum ».¹⁵ Utinam omnes, quibus haec Salvatoris verba et tota Evangelii doctrina caritatis cara est et propinqua, non cessent reales indigentias et difficultates hodierni hominis cognoscere easque satisfacere et solvere per individua et collectivam actionem.

Si in hac actione cum hominibus extra Ecclesiam manentibus nos coniungimus, hoc facimus ita tunc, quando verum bonum intenditur et ipsae consociationes non pugnant contra Ecclesiam nec contra religionem. Pastoribus Ecclesiae vigilandum est super hanc cooperationem.

22. *Christianorum relatio ad non christianos et ad societatem laicam.* Christifideles in variis nationibus tamquam cives variorum statuum inveniuntur. Propterea Ecclesia ad id intendit, ut libertas religionis profitendae necnon actionis in ecclesiastica societate peragenda eis assecuretur. Ecclesiae postulatam in his hominis iuribus fundatur, quae universaliter agnita sunt tamquam aequae; si enim reicerentur, vita collectiva nimio pondere personas humanas premeret. Propterea Ecclesiae persecutio et actionis eius limitatio ad id ducit, quod homines credentes vexationibus et discriminationibus afficiuntur; hoc sine dubio iuribus personae communiter admissis contradicit. Ergo etiam pro relationibus inter auctoritates publicas et Ecclesiam regulandis personae iura naturalia tamquam fundamentum accipienda sunt. Christiani in Ecclesiae communitate vivunt et agunt, in civitate autem eodem modo cives sunt ac qui non credunt vel aliam religionem profitentur. Sicut coactio erga non-catholicos exercita, ita catholicam religionem profiterentur,

iuribus personae Ecclesiaeque principiis contradiceret, ita quoque iuribus hominis contradicit, si catholici vi physica, pressione vel nimis a Christo et ab Ecclesia amoveantur et ad aliam religionem acceptandam vel ad ipsum atheismum profectum coguntur.

Fides internus est actus hominis, qui mente et voluntate cum Divina gratia cooperando per seipsum veritatem revelatam recipit.¹⁶ Ecclesia veritatem a Deo revelatam praedicat et omnes ad fidem ducere curat, sed neminem ad eam recipiendam cogit. Ipsi Deo, qui solus scrutator cordium¹⁷ est, relinquendum est iudicium de subiectivo hominis decisionis valore, qua veritatem non recipiendo extra credentium communitate manet. Ecclesia in spiritu amoris Dei, veritatis et hominis, ut unusquisque credat, exoptat — attamen respectus erga humanam personam hanc maximam conscientiae humanae rem personali eius responsabilitati relinquit. Propterea quoque declarandum est — et Concilium solemniter modo hoc facit — quod systematica contra religionem et Ecclesiam pugna atque atheismi in vitam politicam introductio ita, ut finis fiat ipsius status, profundissime toti humano ordini et bono obiectivo societatum hodiernarum contradicit. Concilium hic imprimis in nomine humanitatis iurium praesens adest et agit.

23. *Conclusio.* Finiendo hanc expositionem de Ecclesiae in mundo hodierno missione, Concilium in memoriam omnium revocare desiderat, quod prima iustitia et prima simul conditio omnis aliae iustitiae tum in individui vita tum in vita familia humana in hoc consistit, ut Domino Deo reddatur quod ipsi iusta debetur ab homine creatura rationali et a toto genere humano. Hoc iam Filius Dei perfecit per redemptionis opus. Ecclesia opus Christi Iesu in mundo hodierno continuare desiderat, ut prima omnis humanae iustitiae atque ordinis ponatur conditio, quae in eo consistit, ut gloria fiat « Deo Patri, qui dignos non fecit in partem sortis sanctorum in lumine: qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum filii dilectionis suae ».¹⁸

NOTAE

¹ Act. 1, 8, 22; 2, 32; 3, 15; 5, 32; 10, 39, 41; 13, 31; 22, 15; 26, 16.

² Eph. 1, 23.

³ *Pacem in terris*, pp. 299 ss.

⁴ Io. 13, 34; 15, 12, 17.

⁵ Io. 13, 35; *Pacem in terris*, p. 297.

⁶ Cf. Lc. 10, 25-37.

⁷ Mt. 5, 44-48; Lc. 6, 27, 35 s.

⁸ Lc. 6, 28 s.; 23, 34; Rom. 12, 14; Tit. 3, 2 s.

⁹ Io. 13, 13-17; 15, 1-17.

¹⁰ *Pacem in terris*, p. 296.

¹¹ Io. 15, 8, 14.

¹² PAULUS VI, Alloc. ad laureatos catholicos, 3 ian. 1964.

¹³ Rom. 12, 17; 2 Cor. 8, 21; 1 Tim. 5, 8.

¹⁴ *Pacem in terris*, pp. 262-263.

¹⁵ Mt. 26, 11; Mc. 14, 7; Io. 12, 8.

¹⁶ Cf. Mc. 16, 16; 2 Cor. 1, 20; 1 Pt. 3, 21.

¹⁷ Act. 1, 24; 15, 8.

¹⁸ Col. 1, 12 n.

Moderator: Proxima congregatio generalis erit crastina die, hora nona.

Em.mus P. D. EUGENIUS card. TISSERANT: Reponatur Sacrosanctum Evangelium.